

Ulvilan kaupunki

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2025–2029

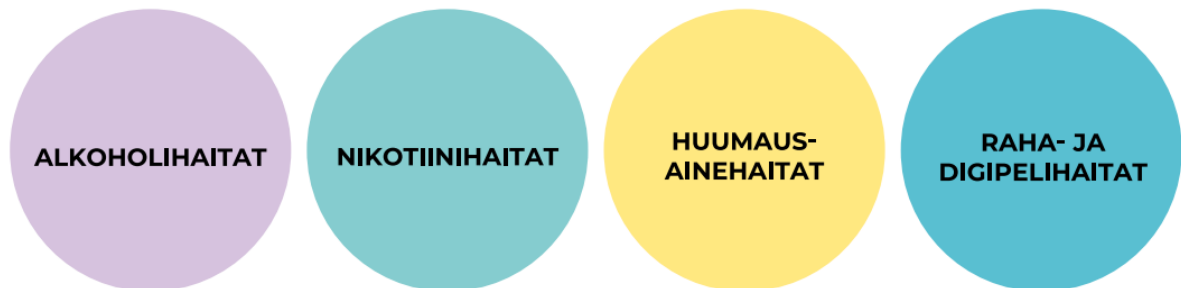
Sisällys

Johdanto	2
1. Ulvilan päihdetilannekuvaus	6
1.1. Laajan hyvinvointikertomuksen 2024 päihteisiin liittyvistä tuloksista ..	9
1.2. Satakunnan kuntalaiskysely päihdetilanteesta vuonna 2024	10
1.3. Ulvilan ehkäisevän päihdetyön johtamisen arviointia kypsyysanalyysi työkalulla	12
1.4. Mistä ilmiöistä poliisi on huolissaan.....	14
2. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja toimintamallit Ulvilassa	17
2.1. Ulvilan kaupungin ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavat toimielimet ja vastuuhenkilöt	17
2.2. Ulvilassa käytössä olevia ehkäisevän päihdetyön toimintamalleja	19
3. Ulvilan kaupungin toteuttama ehkäisevä päihdetyö	22
3.1. Ehkäisevä päihdetyö varhaiskasvatuksessa.....	22
3.2. Ehkäisevä päihdetyö kouluissa.....	23
3.3. Ehkäisevä päihdetyö nuoriso- ja vapaa-aikapalveluissa	25
3.4. Ehkäisevä päihdetyö kaupungin kaikessa toiminnassa	26
4. Ulvilan ehkäisevän päihdetyön tavoitteet, keskeisimmät kehittämiskohteet ja toimenpiteet vuosille 2025–2029	27
5. Viestintä	30

Johdanto

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma on ohjaava suunnitelma, joka täydentää Ulvilan kaupungin hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa. Se sisältää tilannekuvauksen, tavoitteet ja vastuutetut toimet mittareineen. Suunnitelman tavoitteena on myös lisätä ymmärrystä päihteiden käytöstä ja niihin liittyvistä ilmiöistä.

Ehkäisevä päihdetyö (ept) tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää alkoholin, huumeiden sekä nikotiinituotteiden käyttöä sekä ongelmallista rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia haittoja. Alkoholista, tupakasta, huumausaineista ja rahapelaamisesta aiheutuvat terveydelliset ja sosiaaliset haitat kohdistuvat käyttäjiin itseensä, heidän läheisiinsä, muihin ihmisiin sekä koko yhteiskuntaan. Päihteistä johtuvien haittojen ehkäisy on ihmisarvoa kunnioittava ja taloudellisesti järkevä satsaus väestön terveyteen ja hyvinvointiin.

Lähde: Mitä on ehkäisevä päihdetyö, opas kunta- ja aluevaltuutetuille/ehyt ry

Laki ehkäisevästä päihdetyöstä tuli voimaan vuonna 2015. Lain mukaan ehkäisevään päihdetyöhön kuuluu alkoholi-, tupakka-, huume- ja rahapelihaittojen ehkäisy. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) vastaa valtakunnallisesti ehkäisevän päihdetyön koordinoinnista ja ohjauksesta ja hyvinvointialue tukee alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä ja huolehtii ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Ehkäisevä päihdetyö kuuluu ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain mukaan kuntien ja hyvinvointialueiden tehtäviin ja työtä tulee tehdä yhteistyönä (Kuva 1.).

Kuva 1. Lähde: Mitä on ehkäisevä päihdetyö, opas kunta- ja aluevaltuutetuille/ehyt ry

LAKI EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN JÄRJESTÄMISESTÄ

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)	• johtaa ehkäisevää päihdetyötä kansallisella tasolla.
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)	• ohjaa ja kehittää ehkäisevää päihdetyötä yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.
Aluehallintovirasto (AVI)	• ohjaa toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä • suunnittelee ja kehittää sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä • tukee toimialueensa kuntia ja hyvinvointialueita ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä.
Kunta	• huolehtii ehkäisevän päihdetyön organisoinnista alueellaan ja • nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen.
Hyvinvointialue	• tukee alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä ja • huolehtii ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.
Kunnan toimielimen ja hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön tehtäviä ovat: • päihdeolojen seuranta ja niistä tiedottaminen • tiedon tarjoaminen väestölle ja yksityisille henkilöille • ehkäisevän päihdetyön osaamisen vahvistaminen • ehkäisevän päihdetyön toteuttaminen • toimien yhteensovittaminen yhteistyössä kunnan, hyvinvointialueen, viranomaisten, elinkeinoelämän ja yhteisöjen kanssa • asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen päihdeiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi.	

Kuntien ja hyvinvointialueiden lakisäätteiset tehtävät ehkäisevässä päihdetyössä:

- Ehkäisevän päihdetyön huomioiminen osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sitä koskevaa suunnittelua ja seurantaa (ml. vuosittaiset neuvottelut).
- Päihdeolojen seuranta alueittain ja väestöryhmittäin sekä niitä koskeva tiedotus.
- Päihde-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittoja ja niiden vähentämistä koskeva viestintä yksilöille ja koko väestölle.
- Päihde-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittojen ehkäisyn osaamisen lisääminen ja tukeminen kaikissa kunnan ja hyvinvointialueen tehtävissä.
- Ehkäisevän päihdetyön toimien esittäminen ja edistäminen eri hallinnonaloilla.
- Toimien sovittaminen yhteen kunnan ja hyvinvointialueen välillä sekä eri toimijoiden (mm. poliisi, alkoholi- ja tupakkalakien noudattamisen valvonta, elinkeinoelämän ja ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvat yleishyödylliset yhteisöt) kanssa.
- Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen haittojen vähentämiseksi.

(Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015, 5 ja 6 §, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 6 ja 7 §)(Markkula ym. 2022).

Ehkäisevää päihdetyötä tehdään yhteistyössä eri tasoilla vaikuttaen suojaaviin tekijöihin ja riskitekijöihin, tarjoamalla tietoa, vaikuttamalla asenteisiin ja oikeuksiin, ja päihteiden käyttöön ja riippuvuuksiin (Kuva 2.).

Kuva 2. Lähde: Ehkäisevän päihdetyön toteutustasot ja vaikuttamiskohteet kunnissa ja hyvinvointialueilla. Mukailtu ehkäisevän päihdetyön laatukriteerien (Stakes, 2006 / THL, 2013) kuviosta. EHYT ry 2022.

Järjestöyhteistyö on myös oleellinen osa toimivaa kokonaisuutta. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 7 § säättää niin kunnan kuin hyvinvointialueiden yhteistyöstä järjestöjen kanssa. Lain mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyötä on tehtävä muun muassa yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Koko yhteiskunta tarvitaan päihdehaittojen ehkäisyyn ja vastaavasti koko väestö on päihdehaittojen kohteena. Päihdehaittojen ennaltaehkäisyä tulee tehdä kaikissa ikäryhmissä ja huomioida toimenpiteitä mietittäessä myös kunnan ikärakenne esim. yli 65-vuotiaiden lisääntyvä määrä (Kuva 3.).

Kuva 3. Tilastokeskus/ Väestöennuste Ulvila ikäryhmittäin vuoteen 2029 (2025–2029 valtuustokauden loppuun mennessä).

	Yhteensä							
	Väestö 31.12. (ennuste 2024)							
	Yhteensä	0 - 14	15 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 64	65 -
Ulvila								
2029	12 007	1 672	1 166	1 092	1 500	1 624	1 458	3 495

STM johtaa valtakunnallisesti ehkäisevää päihdetyötä. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos vastaa työn kansallisesta kehittämisestä ja ohjauksesta. Aluehallintoviranomaiset tukevat ja ohjaavat kuntien työtä sekä valvovat vastuullista alkoholin myyntiä ja anniskelua.(thl.fi).

1. Ulvilan päihdetilannekuvaus

Ulvilan päihdetilannetta kuvataan yleisellä tasolla viimeisimmässä Ulvilan laajassa hyvinvointikertomuksessa ja sen vuosittaisessa raportissa indikaattorien tiedoilla. Ehkäisevän päihdesuunnitelman tavoitteiden, eri kumppaneiden kanssa edistettävien toimien ja mitareiden suunnittelun apuna on käytetty Tilastokeskuksen tilastoja Satakunnan hyvinvointialueen alueellisen hyvinvointikertomuksen tietoja sekä hyvinvointialueen kuntien kanssa yhteisen ehkäisevän päihde- ja mielenterveysverkoston kyselyjä.

Taulukoissa 1 ja 2 on esitetty lapset ja nuoret tilastoja alkoholin, tupakan ja sähkösavukkeiden käytöstä sekä päihteiden käyttöön liittyviä hyvinvointialueen palveluiden käytöstä. Taulukossa 3 on tilastoa aikuisiin liittyen.

Taulukko 1.Tilastoa/Sotkanet lapset ja nuoret

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2022	2023	2024	2025
Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä tai anniskelupaikasta, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4879	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet		19		11
		naiset		6		3
		yhteensä		12		7
	Ulvila	miehet				
		naiset				
		yhteensä		17		
Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä tai anniskelupaikasta, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) info ind. 4880	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet		17		10
		naiset		11		4
		yhteensä		13		6
	Ulvila	miehet				
		naiset				
		yhteensä				
Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä info ind. 2357	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet	0,9	0,7	0,8	
		naiset	2,3	2,5	2,5	
		yhteensä	1,6	1,6	1,6	
	Ulvila	miehet	0,9	0,6	0,5	
		naiset	1,8	1,5	2,3	
		yhteensä	1,3	1,0	1,4	

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, lastenpsykiatria / 1 000 0 - 12-vuotiaista info ind. 2483	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet				
		naiset				
		yhteensä	208,0	222,2	236,9	
	Ulvila	miehet				
		naiset				
		yhteensä	173,6	334,5	362,7	
Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, nuorisopsykiatria / 1 000 13 - 17-vuotiaista info ind. 2484	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet				
		naiset				
		yhteensä	1 382,5	1 528,4	1 609,0	
	Ulvila	miehet				
		naiset				
		yhteensä	1 127,6	1 086,2	991,4	
Päihdesairauksien vuodeosastohoitajaksot 15 - 24-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä info ind. 1279	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet	2,3	3,7	3,5	
		naiset	2,1	4,0	3,4	
		yhteensä	2,2	3,8	3,4	
	Ulvila	miehet	1,6	3,2	4,9	
		naiset	2,2	2,3	6,5	
		yhteensä	1,9	2,8	5,6	

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 289	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet		11		8
		naiset		7		6
		yhteensä		9		7
	Ulvila	miehet		15		17
		naiset		8		7
		yhteensä		12		12
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 3920	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet		14		15
		naiset		14		9
		yhteensä		14		11
	Ulvila	miehet		10		18
		naiset		18		7
		yhteensä		14		11

Taulukko 2. Tilastoa/Sotkanet lapset ja nuoret/tupakka, sähkösavukkeet

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2022	2023	2024	2025
Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4730	Ulvila	miehet		17		17
		naiset		7		11
		yhteensä		13		14
miehet						
naiset						
yhteensä			26		33	
miehet			7		23	
naiset			6		14	
yhteensä			7		18	
miehet			5		7	
naiset			5		8	
yhteensä			5		8	
miehet						
naiset						
yhteensä			8		9	
miehet			0			
naiset			0			
yhteensä			0		2	
Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) info ind. 4731						
Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) info ind. 4732						
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 4733						
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 4734						
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 4735						

Taulukko 3. Tilastoa/Sotkanet/aikuiset

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2022	2023	2024
Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa info ind. 714	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet			
		naiset			
		yhteensä	6,8	6,8	6,8
	Ulvila	miehet			
		naiset			
		yhteensä	5,3	5,3	5,2
Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta info ind. 3093	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet			
		naiset			
		yhteensä	3,8	4,4	4,6
	Ulvila	miehet			
		naiset			
		yhteensä	2,7	1,8	2,3

Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä info ind. 3560	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet	11,2	9,7	10,8
		naiset	2,7	2,7	3,0
		yhteensä	7,0	6,3	7,0
	Ulvila	miehet	15,1	9,6	14,4
		naiset	2,7	2,7	
		yhteensä	8,9	6,2	7,3
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavan ikäistä info ind. 3561	Satakunnan sairaanhoitopiiri	miehet	6,9	7,2	7,6
		naiset	1,2	1,8	2,5
		yhteensä	3,7	4,2	4,8
	Ulvila	miehet		3,8	1,3
		naiset	1,1	3,2	0,5
		yhteensä	0,6	3,5	0,9

1.1. Laajan hyvinvointikertomuksen 2024 päihteisiin liittyvistä tuloksista

Ulvilan laajassa hyvinvointikertomuksessa 2024 on esitetty tuloksia vuoden 2023 kouluterveyskyselystä liittyen päihteisiin johtopäätöksineen. Esimerkkinä tässä alla lukion 1. ja 2. luokan oppilaiden tuloksista johtopäätös:

Johtopäätös (Hv-kertomus 2024): Lukion 1. ja 2. luokan oppilaiden humalahakuinen juominen on vähentynyt. Laittomien huumeiden käyttö kouluterveyskyselyn 2023 mukaan on vähentynyt, mutta tiedossa on myös, että sähkösavukkeiden käyttö on lisääntynyt. Päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn pitää edelleen panostaa ja tiedostaa alkoholin tilalle tulleiden muiden päihteiden käyttö nuorten keskuudessa. Päihteiden käyttöön ja alaikäisille alkoholin välittämiseen puuttumiseen tulee tehdä yhteistyötä viranomaisten kanssa.

Kouluterveyskysely 2025 tulokset julkaistiin tämän vuoden syyskuussa ja siinä on nähtävissä, että kyselyn perusteella vuoden 2023 tuloksiin verrattuna lukion 1. ja 2. luokkien oppilaiden humalahakuinen juominen on edelleen vähentynyt (13,8 % -> 11 %), mutta 8. ja 9. luokilla pysynyt samana. Laittomien huumeiden kokeilu on prosentuaalisesti hieman noussut (7,3 % -> 8 %). Vuoden 2023 tuloksiin verrattuna vastaus, että käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja on kaikilla kouluasteilla lisääntynyt. Etenkin nikotiinipussien käyttö ammatillisissa oppilaitoksissa on korkeaa (38 % kaikista oppilaista), mutta myös 8. ja 9. luokan oppilaista 12 % ilmoittaa käyttävänsä nikotiinipusseja. Lukion tulo 21 % kaikista oppilaista painottuen poikiin (27 % pojista).

Taulukko 5. Kouluterveyskysely 2025 tuloksia 8. ja 9. luokat, lukio ja ammatillinen oppilaitos

	Ulvila 2025					
	Perusopetus 8. ja 9. lk			Lukio		
	Kaikki vastaajat			Kaikki vastaajat		
	Pojat	Tytöt	Sukupuoli: yhteensä	Pojat	Tytöt	Sukupuoli: yhteensä
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, %	7	8		8		2
Lialliseksi koettu netin käyttö (summaindikaattori), %	6	12		9		8
Nuuskaa nykyisin, %	10	3		6		2
Nuuskaa päivittäin, %	3	1		2		
Pelaa rahapelejä viikoittain, %	6	1		3		5
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, %	17	7		12	18	7
Tuntenut olonsa usein hermostuneeksi, kun ei ole päässyt nettiin, %	10	25		18		17
Tupakoi nykyisin, %	19	12		15	15	11
Tupakoi päivittäin, %	4	3		3		2
Yrittänyt usein viettää vähemmän aikaa netissä, mutta ei ole onnistunut, %	21	44		33	21	36
						30
Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä tai anniskelupaikasta, %						
Alaikäisten sähkö tupakkaostot vähittäismyynnistä tai anniskelupaikasta, %				3		
Ei käytä alkoholia, %	54	60		57	36	41
Ei ole usein syönyt tai nukkunut netin takia, %	10	17		14		8
Huomannut usein olevansa netissä vaikka ei ole huvittanut, %	30	51		41	27	57
Kokeillut kannabista ainakin kerran, %	11	8		9	11	5
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran (summaindikaattori), %	13	8		10	11	5
Kokenut usein, että pitäisi viettää aikaa muutoin kuin netissä, %	20	35		28	14	30
Käyttänyt tupakkaa, sähkö tupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja vähintään kerran (summaindikaattori), %	54	42		48	45	46
Käyttää alkoholia viikoittain, %	8	2		5		2
Käyttää nikotiinipusseja nykyisin, %	22	12		17	27	16
Käyttää nikotiinipusseja päivittäin, %	14	7		10	24	8
Käyttää nykyisin sähkösavukkeita, %	19	19		19		12
Käyttää nykyisin tupakkaa, sähkö tupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja (summaindikaattori), %	29	23		26	30	24
Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkö tupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja (summaindikaattori), %	17	11		14	23	14
						18
						33

1.2. Satakunnan kuntalaiskysely päihdetilanteesta vuonna 2024

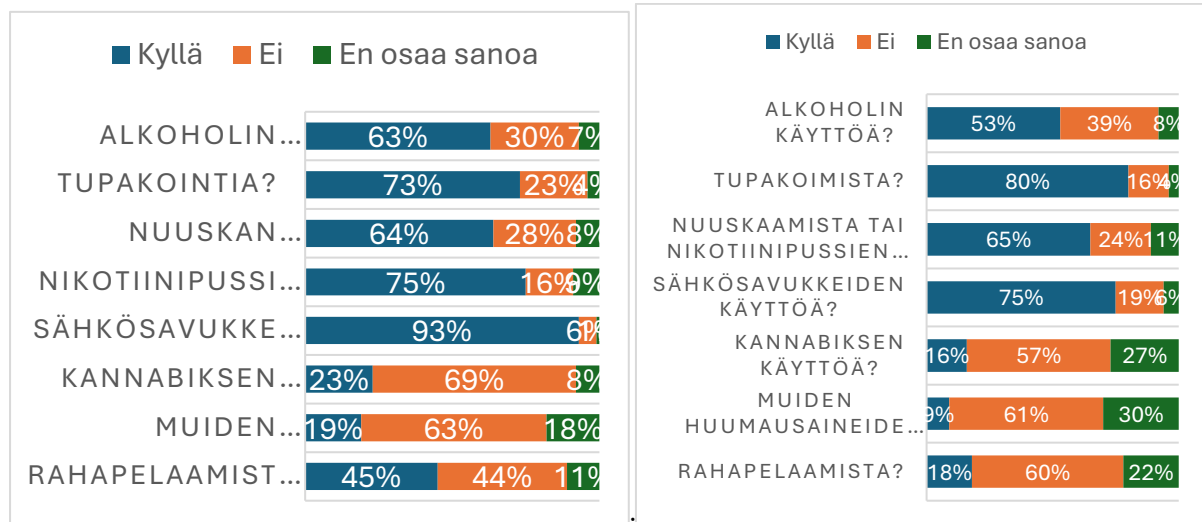
Satakuntalaisilta on kysytty päihteisiin, tupakkaan ja rahapeleihin liittyviä näkemyksiä ja mielipiteitä päihdehaittojen vähentämisen keinoista. Aikuisille/koko väestölle suunnattu päihdetilannekysely on toteutettu Satakunnassa neljä kertaa. Kyselyn vastauksia ei voida yleistää vastaajamäärän vuoksi, mutta tämä on yksi tapa kuulla kuntalaisia ja antaa suuntaviivoja siitä minkälaiseksi tilanne koetaan.

Nuorten ja aikuisten kysymyspatteristot ovat toisistaan poikkeavat. Vuonna 2024 päihdetilannekyselyyn vastasi kaikkiaan 5033 satakuntalaista, nuorten kyselyyn (alle 18 v.) 3429 ja aikuisten kyselyyn 1604.

Ulvilassa vastaajia oli yhteensä 311, joista aikuisia vastaajia 182 ja alle 18-vuotiaita vastaajia 129. Kyselyn toteuttaa aina Satakunnan hyvinvointialueen ehkäisevän päihde- ja mielen-terveystyön yhdyshenkilöverkosto, joka koostuu kuntien hyte-asiiantuntijoista. Vastausten keräämisestä ja tulosten raportoinnista vastaa hyvinvointialue.

Kyselyssä koko Satakunnassa ja myös Ulvilassa korostuivat havainnot alaikäisten tupakoinnista, nuuskan ja etenkin nikotiinipussien sekä sähkösavukkeiden (vape) lisääntyneestä käytöstä (Kuva 4.).

Kuva 4. Oletko huomannut viimeisen vuoden aikana alaikäisten lasten ja nuorten (Ulvila/lapset, nuoret taulukko vasemmalla ja Ulvila/aikuiset oikealla).

Huomioitava on myös rahapelaamiseen liittyvät tulokset. Rahapelihaittoja voidaan ehkäistä lasten, nuorten ja perheiden kohdalla tukemalla yleisiä hyvinvointiin lisääviä toimia mm. harrastuksissa, neuvoloissa, oppilaitoksissa ja vapaa-ajan ympäristöissä. Aikuisväestön rahapelihaittoja voidaan ehkäistä mm. työyhteisöissä huomioimalla nämä asiat työpaikkojen päihdeohjelmissa ja sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tärkeää on myös puheeksi otto matalalla kynnyksellä, jos huomaa rahapelaamiseen liittyviä ongelmia.

Lisäksi melkein puolet nuorista ja vähän alle kolmannes aikuisista vastaajista kertoi havainneensa alkoholin, savukkeiden ja sähkösavukkeiden sekä nuuskan välittämistä alaikäiselle.

Joitain Ulvilan nuorten päihdetilanne -kyselystä 2024 poimittuja avoimien vastausten yhteenvetoja (vastaukset analysoitu tekoäly/ ChatGPT:llä):

- **Sähkösavukkeiden (vape) käyttö:** Monet vastaajat kertovat, että yläkouluikäiset ja jopa nuoremmat oppilaat käyttävät vapeja, ja niiden saatavuus on liian helppoa.
- **Tupakka ja nikotiinituotteet trendinä:** Osa vastaajista huomauttaa, että nuorten keskuudessa tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö nähdään enemmän trendinä kuin haitallisena tapana.
- **Koululaisten altistuminen:** Joissakin vastauksissa mainitaan, että päihteitä ja nikotiinituotteita liikkuu myös koululaisten keskuudessa.
- **Koulujen ja julkisten paikkojen ympäristössä havaittu käyttö:** Nuoria nähdään käyttävän päihteitä koulujen läheisyydessä, koulubusseissa ja muilla julkisilla paikoilla.

- **Some ja saatavuus:** Sosiaalinen media mainitaan päihteiden hankintakanavana (päihteitä ja nikotiinituotteita on liian helppo hankkia).
- **Tiukempi valvonta:** Monet vastaajat toivovat tarkempaa valvontaa kouluympäristössä, erityisesti välituntien aikana tapahtuvaan tupakointiin.
- **Opettajien ja henkilökunnan rooli:** Joissakin vastauksissa ehdotetaan, että opettajille ja kouluhenkilökunnalle annettaisiin enemmän oikeuksia puuttua päihteiden käyttöön.
- **Nuoriso-ohjaajien ja terveydenhuollon rooli:** Mainitaan tarve lisätä nuoriso-ohjaajien, opettajien ja terveydenhuollon yhteistyötä päihdekasvatuksessa ja ongelmiin puuttumisessa.

Avoimissa vastauksissa näkyi, että nuoret eivät ole täysin tietoisia päihteiden käytön riskeistä tai heillä on väärinkäsityksiä niiden vaikutuksista. Tämä korostaa tarvetta lisätä nuorten tietoisuutta ja koulutusta päihteiden vaaroista.

Monet

Aikuiset toivoivat alaikäisille enemmän ehkäisevän päihdetyön mukaisia toimia lähellä heidän kasvuympäristöään ja he toivovat yhä enemmän sitä, että alaikäisten päihteiden käyttöön puututtaisiin aiempaa vahvemmin. Kaivataan myös lisää harrastamismahdollisuuksia, kodin ja koulun välistä parempaa yhteistyötä sekä yleisesti valistamista päihteiden haittoista.

Tulosten analyysin perusteella voidaan todeta, että nuorten päihteiden käyttöön vaikuttavat monet tekijät, kuten sosiaalinen paine, mielenterveys, tietämättömyys, perhe ja kotiolot, vapaa-ajanviettomahdollisuudet, valvonta ja rangaistukset sekä koulutus ja tietoisuuden lisääminen. Näiden teemojen ymmärtäminen auttaa kehittämään tehokkaampia ehkäisy- ja tukitoimia nuorille.

1.3. Ulvilan ehkäisevän päihdetyön johtamisen arviointia kypsyysanalyysi työkalulla

Kypsyysanalyysi on kuntien ehkäisevän päihdetyön johtamisen arvioinnin ja suunnittelun työkalu. Sen avulla voidaan arvioida, miten kokonaisvaltaisesti ehkäisevää päihdetyötä tällä hetkellä kunnassa johdetaan ja voidaan tunnistaa kehittämistarpeet. Hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön verkoston kautta toteutettiin Satakunnassa Webropol-kysely 2024. Ulvilassa kyselyyn vastasi kokoonpano, johon kuului sivistys- ja hyvinvointijohtaja, nuoriso- ja vapaa-aikapalveluiden päällikkö ja hyvinvointikoordinaattori.

Ulvilan työryhmän arviointiasteikko eri osa-alueiden kysymyksiin (Kuva 5.). Arviona oli, että toiminta on vielä pääasiassa kehittyvää kuudessa osa-alueessa (kysymysten osa-alueet selityksineen liitteessä 1.).

Kuva 5. Ehkäisevän päihdetyön kypsyysanalyysin yhteenveto 05/2024 Ulvila

✓	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
1. Strateginen orientaatio	✓ X			
2. Tavoitteiden täsmällisyys ja mitattavuus	✓ X			
3. Osallisuus toimintaa ohjaavan suunnitelman laadinnassa		✓ X		
4. Yhteistyö ja kumppanuudet		✓ X		
5. Eriarvoisuuden huomiointi		✓ X		
6. Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen			✓ X	
7. Tiedolla johtaminen		✓ X		
8. Resurssit	✓ X	✓ X		
9. Seuranta, arviointi ja raportointi	✓ X	✓ X		

Saavutamme tason HYVÄ vain Osa-alueen 6. Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen kysymyksessä (Kuva 5.) ja optimaaliselle tasolle ei työryhmä arvioinut yhtään osa-aluetta. Ulvilan työryhmä totesi arvion tehtyään, että ehkäisevän päihdetyön johtamisessa on vielä parannettavaa.

Kuva 6. Osa-alueen 6. arvojen selitykset.

Osa-alue 6. Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen

	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
Kuinka hyvin alkoholin, huumeiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä rahapelaamisen riskit* ja riskiryhmät** on tunnistettu?	Mahdollisia riskejä ei ole pohdittu tai tunnistettu riskiryhmiä, joihin toimia olisi erityisesti tarpeen kohdentaa käytön ja pelaamisen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.	On tunnistettu osittain riskitekijöitä ja/tai riskiryhmiä, mutta tavoitteita tai toimia ei ole erityisesti suunnattu niihin.	On tunnistettu keskeiset riskitekijät ja riskiryhmät sekä laatineet niiden tilannetta parantavia tavoitteita ja toimenpiteitä.	On tunnistettu suojaavat tekijät, selvittäneet riskiryhmien näkökulman ja erityistarpeet sekä asettaneet niihin kohdistuvia tavoitteita ja toimenpiteitä.

* Riskillä tarkoitetaan niiden mahdollisuuksien huomioimista, että jokin haitallinen seuraus esimerkiksi päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön tai rahapelaamisen vuoksi toteutuu.

** Riskiryhmillä tarkoitetaan haavoittuvia ryhmiä, joilla on kohonnut riski esimerkiksi aloittaa päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö tai rahapelaaminen tai joilla on kohonnut riski kokea niistä aiheutuvia haittoja.

Satakunnan kuntien vastausten yhteenvedosta (Kuva 7.) voidaan todeta, että resurssia tarvitaan lisää kaikissa kunnissa, jotta päästään hyvälle tai optimaaliselle tasolle. Myös osallistamiseen, tavoitteiden täsmällisyyteen ja mitattavuuteen tulee panostaa suunnitelmia tehtäessä.

Kuva 7. Satakunnan kuntien yhteenveto

✓	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
1. Strateginen orientaatio	4	3	6	1
2. Tavoitteiden täsmällisyys ja mitattavuus	6	2	6	-
3. Osallisuus toimintaa ohjaavan suunnitelman laadinnassa	-	8	6	-
4. Yhteistyö ja kumppanuudet	2	6	6	-
5. Eriarvoisuuden huomiointi	3	9	2	-
6. Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen	2	6	6	-
7. Tiedolla johtaminen	4	5	4	1
8. Resurssit	0	11	1	2
9. Seuranta, arviointi ja raportointi	3	3	7	1

1.4. Mistä ilmiöistä poliisi on huolissaan

Poliisia huolestuttaa Satakunnassa erityisesti (Lähde: diat/ J. Joutsenlahti, komisario, Satakunnan poliisilaitos 11.12.2024 ja puhelinhaastattelu 6.8.2025):

- Huumeiden käytön kasvu (esim. huumepsykoosit, mielenterveydenhäiriöt)
- Nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen (mm. mielenterveysongelmat, alle 18-v. itsemurhat tai tuhoisa käytös)
- Lasten ja nuorten väkivalta rikosten kasvu (ryöstöjen ja väkivallan käyttö, copycat-ilmiöt eli tuhoisien mallien jäljittely).
- Sähkösavukkeiden (vape) lisääntynyt käyttö ja se, että vapettamalla voi käyttää mitä aineita vaan.
- Erilaisten huumeiden/ stimulanttien käytön lisääntyminen mm. alfa-PVP.
- Piilorikollisuus eli rikollisen toiminnan/poliisin saaman hälytyksen yhteydessä esiin tuleva tekijän päihteiden käyttö.
- Somen vaikutus päihteiden käytön aloittamiseen (esim. TikTok haasteet, ostamisen, helppous).

Suora lainaus Poliisihallitus, julkaisusta: ” **NUORISORIKOLLISUUS Taktinen teema-analyysi – määritelmät, tilannekuva ja toimintamallit:** ” Julkisessa keskustelussa esiintyy olettamuksia siitä, että rikollisuus jatkuvasti lisääntyy ja muuttuu yhä vakavammaksi tai että yhä nuoremmat lapset tulevat rikollisuuteen osallisiksi. Useaan kertaan on todettu, että nuorista pieni osa voi entistä huonommin ja tekee rikoksia, mutta suurella osalla kuitenkin menee hyvin. Osa niistä nuorista, joilla ongelmia on kasaantunut, on pahasti päihde- ja laitoskierteessä jo siinä vaiheessa, kun he joutuvat ensimmäisen kerran poliisin kanssa tekemisiin. Viime vuosikymmeninä nuorten rikoskäyttäytyminen on vähentynyt huomattavasti niin kyselyiden kuin myös viranomaistilastojen perusteella, mutta myönteinen kehitys on kuitenkin pysähtynyt.”

Ulvilan nuorten rikostilastoista (Tilastokeskus) vuodelta 2021–2024 voidaan todeta, että 18–20-vuotiaiden rikoksista syyllisiksi epäiltyjen määrä on pienentynyt, kun taas nuorempien on 15–17-vuotiaiden on lisääntynyt.

Lähde: Sotkanet.fi/Tilastokeskus

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2022	2023	2024
Alioikeuksissa tuomitut 15 vuotta täyttäneet henkilöt / 1 000 vastaavan ikäistä info ind. 3095	Ulvila	yhteensä	10,5	8,9	8,7	
Rikoksista syyllisiksi epäillyt 15 - 17-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä info ind. 3894			160,1	144,1	100,9	178,6
Rikoksista syyllisiksi epäillyt 18 - 20-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä info ind. 3895			257,6	191,2	243,5	146,0

Lähde: Sotkanet.fi/Tilastokeskus

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2022	2023	2024
Poliisin tietoon tulleet huumausaineiden käyttörikokset / 1 000 asukasta info ind. 3092	Ulvila	miehet			
		naiset			
		yhteensä	2,1	1,4	2,0
Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta info ind. 3089		miehet			
		naiset			
		yhteensä	4,1	2,5	2,7
Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syyllisiksi epäillyt / 1 000 asukasta info ind. 3896		miehet	18,6	17,5	11,4
		naiset	2,4	1,7	3,2
		yhteensä	10,4	9,6	7,3

Tilastossa on poliisin tietoon tulleiden kaikkien huumausainerikosten osuus tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Poliisin tietoon tulleet rikokset sisältävät ne rikokset, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimus tai annettu rikesakko. Suuri osa rikoksista ei tule poliisin tietoon. Rikokset kirjataan tekopaikan

mukaan. Huumausainerikoksiin kuuluvat huumausaineen käyttörikokset, huumausainerikokset sekä törkeät huumausainerikokset.

Poliisin tietoon tulleiden päihteiden vaikutuksen alaisena tehtyjen rikosten, rikkomusten ja liikenteen vaarantamisten syylliseksi epäiltyjen osuuden tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan. Sama henkilö voi olla syylliseksi epäiltynä useita kertoja saman vuoden aikana eri tai samasta rikoksesta. Suuri osa rikoksista jää siten tilaston ulkopuolelle. Ne eivät tule poliisin tietoon tai niitä ei rikoksina ilmoiteta. Tilastoimattoman rikollisuuden laajuutta on selvitetty väestöön kohdistuvilla haastattelututkimuksilla.

Päihteiden käyttöön voi joissain tilanteissa liittyä lisääntyntä väkivaltaa, mutta yksittäisten ääriesimerkkien sijaan on hyvä tunnistaa yleisimmät vihamielisyyttä ja käyttäytymisen muutoksia lisäävät päihteet. Näitä vihamielistä käyttäytymistä lisääviä päihteistä ovat esimerkiksi alkoholi, amfetamiinit ja jotkut muuntohuumeet (esim. alfa-PVP). Nuorten päihdekasvatuksessa tulisi korostaakin päihteiden käyttöön liittyviä haittoja ja niiden ehkäisyä jo varhaisessa vaiheessa. Näin saadaan ehkäistyä tai vähennettyä huomattavia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja kuten esimerkiksi syrjäytymistä ja vakavia mielenterveydenhäiriöitä (lähde: [Huumeet ja muut päihdyttävät aineet — Päihdelinkki](#)).

2. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja toimintamallit Ulvilassa

2.1. Ulvilan kaupungin ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavat toimet ja vastuhenkilöt

Kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Tämä perustuu lakiin ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015). Tärkeää on saada ehkäisevä päihdetyö kohdennettua kaikkiin ikäryhmiin niin nuoriin, työikäisiin kuin vanhempain väestöön. Ulvilan kaupungin ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavat toimet ja koordinoinnin vastuhenkilöt on esitetty kuvassa 8.

Lain mukainen vastuutoimielin (Johtaminen)

Ulvilan sivistyslautakunta on lain mukainen nimetty toimielin, jonka tehtäviin ehkäisevä päihdetyön seuranta ja arviointi kuuluu.

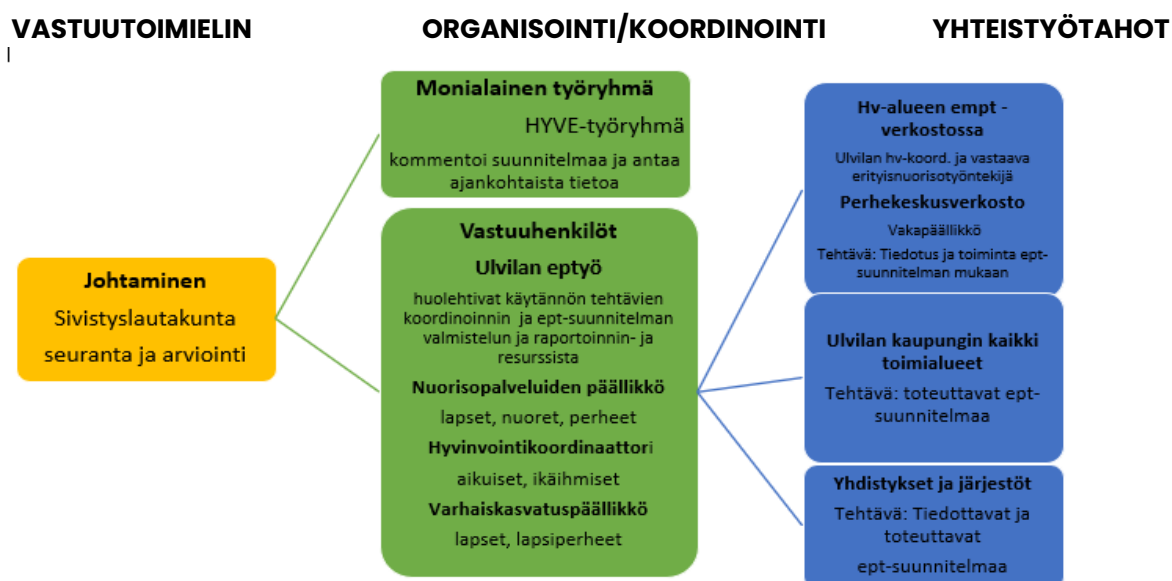
- Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin johtaa tehtävää työtä tilannetietoon nojaten, arvioi sitä säännöllisesti sekä mahdollistaa tarvittavan toiminnan varmistamalla siihen resurssit.

Ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä (Organisointi/koordinointi)

Ulvilan HYVE-työryhmä täydennettynä tarvittavilla asiantuntijoilla toimii monialaisena työryhmänä. Hyvinvointikoordinaattori toimii työryhmän esittelijänä ja sihteerinä. Monialainen työryhmä raportoi toiminnasta sivistyslautakunnalle.

- Monialainen työryhmä seuraa päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta, kokoaa yhteen olennaisten yhteistyökumppaneiden (kunnan eri hallinnon alat, hyvinvointialue, poliisi, alkoholi- ja tupakkavalvonta, järjestöt, elinkeinoelämä) asiantuntemuksen sekä suunnitelmaan nojaten toimeenpanee ehkäisevää päihdetyötä kaikissa ikäryhmissä haavoittuvia ryhmiä unohtamatta raportoiden siitä säännöllisesti toimielimelle (hyvinvointikoordinaattori kokoaa tiedon).

Kuva 8. Ulvilan kaupungin ehkäisevän päihdetyön rakenteet.

Ehkäisevää päihdetyötä koordinoivat vastuuhenkilöt (Organisointi/koordinointi)

- Varhaiskasvatuspäällikkö; alle kouluikäiset ja lapsiperheet.
- Liikunta- ja nuorisopalveluiden päällikkö; Lapset, nuoret ja nuoret aikuiset.
- Hyvinvointikoordinaattori; aikuiset ja ikäihmiset

Koordinoivat vastuuhenkilöt toimivat myös oman tulosalueensa yhteyshenkilöinä hyvinvointialueelle ja eri yhdistyksiin ja järjestöihin.

Yhteistyötahot

- Hyvinvointialueen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön verkosto (Ulvilan hyvinvointikoordinaattori ja vastaava erityisnuorisotyöntekijä osallistuvat).
- Perhekeskus Lounatuulen verkosto (varhaiskasvatuspäällikkö osallistuu).
- Tärkeinä yhteistyötahoina ovat kaikki Ulvilassa toimivat järjestöt ja yhdistykset sekä seurakunta, jotka osaltaan toteuttavat Ulvilan kaupungin kanssa ehkäisevää päihdetyötä.
- Ulvilan kaupungin toimialat toteuttavat ehkäisevän päihdetyön suunnitelman toteuttamista ja etenkin liikunta- ja nuorisopalvelut ovat siinä tärkeänä toimijana.

2.2. Ulvilassa käytössä olevia ehkäisevän päihdetyön toimintamalleja

Etsivä nuorisotyö

Etsivällä nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorisolain (1285/2016, 10.§) määrittämää erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on saada palveluista pudonneet tai niiden tarjoaman avun si-
vuuttaneet nuoret kiinni opiskeluun tai työelämään.

Yhteistyön lähtökohtana on nuoren itse antamansa tiedot omasta elämästään, tavoitteis-
taan ja toiveistaan. Etsivä nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen ja luottamuksellisuuteen
asiakas suhteeseen nuoren omin ehdoin.

Etsivän nuorisotyön vaikuttavuus kohdentuu suoraan niihin nuoriin, joita työn puitteissa
kohdataan.

Uvilan kaupungin etsivä nuorisotyöntekijä on vakituisena jäsenenä Ammattiopiston Sa-
taedu Ulvilan toimipisteen moniammatillisessa pikkutiimissä, vuodesta -24 alkaen puheen-
johtajana Ulvilan kaupungin nuorten – ohjaus palveluverkostossa, Ulvilan kaupungin nuor-
ten työpaja Etapin ohjaustyöryhmässä vuodesta -24 alkaen, Yläasteen moniammatilliseen
hyvinvointiryhmään, joka kokoontuu 2 krt vuodessa. Ennalta ehkäisevä päihdetyö kuuluu
normaaliin työarkeeseen ja etsivä nuorisotyöntekijää kutsutaan tarvittaessa aina kunnan eh-
käisevän päihdetyön kokouksiin kertomaan Ulvilalaisten nuorten tilanteesta. Lisäksi yhteis-
työtä tehdään eri verkostoissa ja viranomaisten kanssa. Ulvilassa toimii yksi etsivä nuoriso-
työntekijä.

Aikalisä-toiminta

Uvilassa aikalisä koulutuksen käynyt etsivä nuorisotyöntekijä toimii kutsunnoissa yhteis-
työssä puolustusvoimien kanssa. Menetelmänä aikalisä – toiminta (joka on nykyään etsi-
vän nuorisotyöntekijän yksi työmenetelmä) on kohdennettu tuki palvelumuoto, joka on kai-
kille kutsuntaikäisille miehille ja naisille tarkoitettu, jossa nuori saa oman nimetyn ohjaajan,
tukea ja ohjausta elämäntilanteensa selvittelyyn, jos nuori sitä haluaa. Toiminta on luotta-
muksellista, vapaaehtoista sekä maksutonta. Aikalisä ohjaukseen voi hakeutua jo ennen
kutsuntoja, kutsunnoissa, palveluksen aikana tai palveluksen päättyessä.

Jalkautuva työ

Jalkautuvalla työllä tarkoitetaan sitä, että mennään nuoren fyysisiin ja digitaalisiin toimin-
taympäristöihin, sinne missä nuoret viettävät vapaa-aikaansa, oppilaitoksiin, sekä erilaiset
tapahtumiin (esim. koulujen päättäjäiset).

Jalkautumalla yllä mainittuihin paikkoihin, etsivä nuorisotyöntekijä kohtaa niissä nuoria,
solmii uusia kontakteja niin nuoriin kuin uusiin yhteistyökumppaneihinkin, tekee itseään ja
etsivää nuorisotyötä tutuksi

Vuonna 2025 jalkautuvaa katutyötä etsivän nuorisotyöntekijän kanssa tekee Ulvilan nuori-
sopalveluiden kaksi nuoriso-ohjaajaa ja sitä toteutetaan suunnitelmallisesti. Vappu,

koulujen päättäjäiset, Uusi-Vuosi ja muissa nuorten isoissa kokoontumisissa jalkaudutaan mukaan isommalla yhteistyöllä.

Valomerkki-menetelmä

Valomerkki -menetelmä on ennaltaehkäisevää päihdetyötä, jonka tavoitteena on alaikäisen terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisääminen sekä suojaaminen päihteiden aiheuttamilta haitoilta.

Valomerkki-keskusteluun ohjataan alaikäisiä, jotka ovat ensimmäistä kertaa päihteiden käyttönsä tai päihteiden hallussapidon vuoksi tekemisissä poliisin, terveydenhuollon, koulun tai muiden viranomaisten kanssa, eivätkä ole lastensuojelun asiakkaita.

Valomerkki-keskustelu on tunnin mittainen päihdekeskustelu, johon osallistuu nuori ja huoltaja/huoltajat sekä kaksi valomerkkikoulutuksen käynnyttä ammattilaista. Keskustelussa käydään läpi tapahtuma, joka johti poliisin tai muun viranomaisen puuttumiseen tilanteessa sekä keskustellaan päihteiden käytöstä ja niihin liittyvistä asenteista sekä päihteisiin liittyvistä terveyshaitoista. Lisäksi käydään keskustelua nuoren arjesta (koulu, vuorokausirytmi, mieliala, harrastukset/vapaa-aika, perhetilanne, pelaaminen jne.)

Keskustelussa kartoitetaan myös laajemmin nuoren elämäntilannetta sekä pyritään vaikuttamaan asenteisiin ja yleiseen mielipiteeseen, jotta lasten ja nuorten päihteidenkäyttöä ei sallittaisi.

Valomerkki-keskustelun aikana arvioidaan yhdessä nuoreen liittyvä huolen aste ja nuori ohjataan tarvittaessa eteenpäin. Keskustelun jälkeen on mahdollista jatkaa asian käsittelyä kunnan lasten, nuorten ja perheiden palveluissa.

Valomerkki -menetelmä on otettu alun perin käyttöön Porin yhteistoiminta-alueella, minkä jälkeen menetelmää on juurrutettu koko Satakuntaan Selvin päin Satakunnassa ja Tulevaisuuden sote-keskus -hankkeissa. Ulvilassa tehdään yhteistyötä seurakunnan kanssa valomerkki -menetelmän toteuttamisessa ja päävastuu on nuorisotoimella.

Omin jaloin -menetelmä

Uvilan etsivä nuorisotyöntekijä käyttää menetelmää omassa työssään työkaluna, joko kokonaisuutena tai osasia menetelmästä.

Omin jaloin menetelmä on ennaltaehkäisevän lastensuojelun yksilötyön malli puolistrukturoitu yksilöprosessin menetelmä, jonka ydintehtävänä on nuoren omien voimavarojen löytäminen.

Omin Jaloin- työskentely käynnistetään tyypillisesti tilanteessa, jossa nuoren elämäntilanteesta on herännyt joko lastensuojelullinen tai muu huoli, tai jossa ei voida tarkasti määrittellä mistä kenkä puristaa. Omin Jaloin -prosessiin nuoret ohjautuvat lastensuojelun alkuarvioinnin, kuraattorien, erityisopettajien, alueellisen nuorisotyön ja muiden yhteistyöverkostojen kautta.

Toiminta lähtee liikkeelle nuoren tulevaisuuden visiosta viiden vuoden päähän. Nuori pohtii sitä, millaiseksi hän haluaa tulevaisuutensa muodostuvan. Tämän jälkeen yksi aihealue kerrallaan nuoren kanssa käydään läpi nykytilanne ja pohditaan mikä tässä aiheessa on

sellaista, joka tukee tulevaisuudenkuvan saavuttamista ja mikä puolestaan vaatii kehittämistä, jotta nuori saavuttaisi toivotun tulevaisuuden visionsa (Arola, M. 2011.).

Puheeksiotto, varhainen tunnistaminen ja mini-interventio (lyhytneuvonta)

Puheeksiotto on ammattilaisen tekemä keskustelualoite, joka voi perustua heränneeseen huoleen tai olla osa yleistä terveyden ja hyvinvoinnin kartoitusta.

Puheeksiotto ja mini-interventio on yksi tehokkaimmista keinoista ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön tai ongelmallisen rahapelaamisen haittoja. Parhaimmillaan puheeksiotto ja mini-interventio tarjoavat työntekijälle ja asiakkaalle mahdollisuuden pysähtyä rauhassa asiakkaan yksilöllisen tilanteen äärelle ja keskustella hänelle sopivimmista tukimuodoista.

Tavoitteena kuitenkin on, että sosiaali- ja terveydenhuollon ja muun kohtaavan työn ammattilaiset ottavat päihteiden sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen systemaattisesti puheeksi.

3. Ulvilan kaupungin toteuttama ehkäisevä päihdetyö

Sivistystoimi on keskeinen toimija kunnan ehkäisevässä päihdetyössä, erityisesti koulujen ja oppilaitosten osalta. Lisäksi sivistystoimi osallistuu kuntien ja hyvinvointialueiden ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön suunnitteluun ja toteutukseen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi hyvinvointialueen osallistumista kuntien päihdesuunnitelmien laatimiseen ja toimeenpanoon, sekä erilaisten päihdetyötä tukevien hankkeiden ja projektien toteuttamista kaikissa ikä- ja väestöryhmissä osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.

Tärkeää on myös kaupungin toimialojen (esim. kaupunkisuunnittelu, tekninen toimi) yhteistyöllä ja suunnittelulla muuttaa kaupunkiympäristöä ehkäisevän päihdetyön ja rikollisuuden ehkäisyn näkökulma huomioiden. Rikokset ja häiriöt kasaantuvat yleensä pienille alueille kaupunkien sisällä. Tyypillinen esimerkki rikosten kasautumisesta on kaupunkien keskustoissa yöaikaan tapahtuvat rikokset ja järjestyshäiriöt, jotka liittyvät päihteidenkäyttöön ja yöelämään. ([Rakennetun ympäristön turvallisuus – Rikoksentorjunta](#)).

3.1. Ehkäisevä päihdetyö varhaiskasvatuksessa

Ulvilan varhaiskasvatussuunnitelman 2022 mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Turvallisuus on toiminnan keskeinen arvo; fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen oppimisympäristö tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Oppimisympäristössä lapsi saa tarvitsemansa tuen kasvaakseen ja kehittyäkseen. Samalla huomioidaan lapsen ja perheiden monimuotoisuus.

Ehkäisevä päihdetyö varhaiskasvatuksessa tarkoittaa lasten hyvinvoinnin ja elämönhallintataitojen vahvistamista. Ulvilan varhaiskasvatuksessa käytetään Huomaa hyvä- menetelmää, jonka avulla tunnistetaan ja vahvistetaan lasten luonteenvahvuuksia, lisätään myönteisiä tunnekokemuksia ja osallisuutta sekä rakennetaan positiivista toimintakulttuuria. Päihteettömyyttä edistetään epäsuorasti arjen kasvatustyön kautta:

- Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.
- Lapsia rohkaistaan pyytämään apua ja kertomaan huolistaan luotettavalle aikuiselle.
- Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista.

- Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä.

- Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä.

- Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä.

Osallisuus ja luottamuksellinen yhteistyö huoltajien kanssa ovat keskeisiä ennaltaehkäisevän työn periaatteita. Osallisuuden vahvistamiseksi varhaiskasvattaja toimii aktiivisesti ja aloitteellisesti suhteessa lapsiin ja huoltajiin. Osallisuus lähtee kunnioittavasta vuorovaikutuksesta ja mukaan kutsumisesta. Jos varhaiskasvatuksessa herää huoli lapsen hyvinvoinnista tai huoltajan päihteiden käytöstä, perhettä tuetaan hienovaraisesti ja ohjataan tarvittaessa oikeiden palvelujen piiriin.

Varhaiskasvatuksessa on käytössä lakisääteisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi matalan kynnyksen Lapset puheeksi -menetelmä, joka tukee varhaista puuttumista ja vahvistaa perheen voimavaroja. Muita osallisuutta tukevia työtapoja ovat mm. päivittäiset keskustelut, vanhempainillat, koko perheen tapahtumat ja juhlat, kyselyt, palautteen ja ideoiden vastaanottaminen ja toteuttaminen arjessa. (Ulvilan varhaiskasvatussuunnitelma 2022).

3.2. Ehkäisevä päihdetyö kouluissa

Yhteenvedot on laadittu koulujen rehtoreilta saatujen tietojen perusteella ja tekstien tiivistäminen on tehty osittain käyttäen tekoäly/ ChatGPT:tä.

Alakoulu

- Alakoulussa tunne- ja turvataidot käsitellään ikätasoisin.
- Poliisiin oppitunnit,
- oppilashuoltopalvelut (kuraattori, terveydenhoitaja),
- vanhempain yhdistysten kautta ollut luennoitsijoita aiheesta.

Yhteiskoulu 7.–9. luokat:

Yhteisöllinen opiskeluhuolto:

- Koulun arjessa korostetaan turvallista ja yhtenäistä toimintakulttuuria, jossa aikuisten läsnäolo ja välittäminen ovat keskeisiä.

- Oppilashuoltoryhmä suunnittelee ja toteuttaa toimenpiteitä kouluyhteisön hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. Hiljaisuusvälkät, liikunta/pelivälkät, lukuvälkkä. Opiskelu-huollon jalkautuminen meet and greet hengessä jne.

Tunne- ja turvataitoskasvatus:

- LO-tunneilla (luokanohjaajan tunnit) käsitellään sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja, kuten tunteiden säätelyä ja empatiaa.
- Oppilaskuntatoiminta ja vertaissovittelevat tarjoavat oppilaille mahdollisuuden osallistua kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen.

Oppilashuollon palvelut:

- Koulussa työskentelee kuraattori, terveydenhoitaja ja koulupsykologi, jotka ovat oppilaiden ja perheiden tukena.
- Satakunnan hyvinvointialueen Perhekeskus Lounatuuli tarjoaa matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita 13–22-vuotiaille nuorille.

Päihdekasvatus osana opetusta:

- Terveystiedon opetuksessa käsitellään päihteiden, tupakkatuotteiden ja rahapelaimien haittoja. 8. lk:lla HUBU-tunnit (EHYT ry)
- Opetussuunnitelman mukaisesti kouluissa toteutetaan ehkäisevää päihdetyötä osana yhteisöllistä opiskeluhuoltoa.
- Koulu tekee yhteistyötä paikallisten toimijoiden, kuten nuorisotoimen, poliisin ja järjestöjen kanssa, päihteiden käytön ehkäisemiseksi
- Opettajat ja muu henkilökunta seuraavat oppilaiden hyvinvointia ja puuttuvat varhain mahdollisiin päihteiden käyttöön viittaaviin merkkeihin.

Lukio :

Opetettavissa oppiaineet:

- Hyvinvointiosaaminen on yksi laaja-alainen osaamisalue, jota on edistettävä jokaisen oppiaineen jossakin opintojaksossa. Hyvinvointiosaamista kysytään myös ylioppilaskirjoituksissa osana muita oppiaineita.
- Oppiaineissa käsitellään laajasti hyvinvointiin liittyviä aiheita : Psykologia, Filosofia, Uskonto/elämäntutkimustieto, Terveystieto, Liikunta, Opinto-ohjaus.

Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa:

- Psykologi on opiskelijoiden käytössä kaksi työpäivää viikossa.
- Kuraattori on käytettävissä kaksi ja puoli päivää viikossa.
- Terveystietä on käytettävissä kaksi päivää viikossa.
- Psykologi ja kuraattori pitävät kerran viikossa iltapäiväkahvilaa:
Juodaan kahvia ja syödään keksejä opiskelijoiden kanssa.
Keskustellaan lukion arjen asioista ja ajankohtaisista aiheista.
- Psykologi pitää kohdennettuja, noin 15–20 minuutin mittaisia infoja:
Ennen kirjoituksia abeille jännittämisestä.

Ennen koodiviikkoa rentoutumisharjoituksista.

Tehtävien aloittamisen kynnyksen ylittämisestä (aloittamisen vaikeuden voittamisesta).

- Opiskeluhoito on tehnyt oman kartoituksensa opiskelijoille:

Ohjanneet sen mukaisesti resurssejaan työnsä vaikutuksen tehostamiseksi.

Muu toiminta:

- Ulvilan lukiossa toimii tutorit, jotka tukevat ensimmäisen vuoden opiskelijoita opintojen alussa.
- Viikoittain pidetään ryhmänohjaajan vartti, jossa käsitellään lukion arkea ja ajan-kohtaisia asioita.
- Tietoiskuja itsetunnosta, vuorovaikutuksesta ja elämänhallinnasta.
- Ryhmänohjaaja seuraa opiskelijoiden opintoaktiivisuutta ja -menestystä.
 - Keskustelee tarvittaessa opiskelijan kanssa ja ohjaa opiskeluhoitoon edustajille.
 - Haastattelee opiskelijat vähintään kerran vuodessa.
- Kaupunki on hankkinut Someturva-palvelun lukiolaisten käyttöön.
- Ulvilan lukio on ilmoittautunut Helsinki Missionin toiselle asteelle suunnattuun School to Belong-ohjelmaan, jonka tavoitteena on ehkäistä yksinäisyyden kokemusta.

3.3. Ehkäisevä päihdetyö nuoriso- ja vapaa-aikapalveluissa

Ulvilan kaupungin vapaa-aikapalvelut tuottavat monipuolisia vapaa-aikapalveluita kaikenikäisille kuntalaisille ja vastaavat mm. nuorisopalveluista, retkistä ja leiri- ja kerhotoinnista.

Etsivällä nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorisolain (1285/2016, 10.8) määrittämää erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on saada palveluista pudonneet tai niiden tarjoaman avun siivuttaneet nuoret kiinni opiskeluun tai työelämään.

Nuorisotyössä tuetaan nuoren kasvua ja kehitystä. Työtä tehdään monenlaisissa toimintaympäristöissä ja moniammatillisesti. Nuoria kohdataan siellä, missä he haluavat itse. Etsivän nuorisotyöntekijän lähiinnykseen kuuluu saumattomasti Ulvilan kaupungin muut nuorisotyöntekijät ja nuorten työpajan henkilöstö. Tämän yhteistyön yllä pitäminen ja kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää niin nuorten kuin työntekijöiden kannalta. Tarkempi etsivän nuorisotyön toiminta on selostettu Etsivän nuorisotyön toimintasuunnitelmassa 2025.

Ulvilan nuorisopalveluissa etsivää nuorisotyötä on tehty vuodesta 2011 alkaen ja sitä toteuttaa 1 työntekijä nimikkeellä vastaava erityisnuorisotyöntekijä. Nuorisotyössä tehdään ennaltaehkäisevää päihdetyötä mm.

- Katutyössä
- Etsivän työn jalkautuminen kouluille (yläaste ja ammattiopistot)

- Yksilötyötä asiakas työssä.
- Erilaiset ryhmätoiminnot
- Osallistuminen erilaisiin valtakunnallisiin tapahtumiin. (Ehytin, Pakka jne. tapahtumiin).
- Somessa päihdetietoisuuden levittämistä
- K17 illat
- Yhteistyö nuorten työpajan kanssa
- Valomerkki

Perusnuorisotyö tekee nuorisotiloilla ennaltaehkäisevää päihdevalistusta yhdessä erityisnuorisotyöntekijän kanssa erilaisin menetelmin (yllä mainittu jo, esim. ryhmätoiminnot, kätutyö). Nuorisotilat ovat päihteettömiä, rasismista- ja kiusaamisvapaita, jossa on yleensä paikalla kaksi yli 18-vuotiasta koulutettua ohjaajaa.

3.4. Ehkäisevä päihdetyö kaupungin kaikessa toiminnassa

Edelle mainittujen lisäksi Ulvila voi omilla päätöksillään edistää julkisten tilojen ja sen omien tilaisuuksien ja henkilökuntansa päihteettömyyttä, savuttomuutta tai nikotiinittomuutta ja rahapelaamattomuutta. Kaupunki ympäristöä voidaan suunnitella, toteuttaa ja muokata siten, että siinä huomioidaan turvallisuuden lisäämisen näkökulma. Etenkin kaupunkisuunnittelun keinoin voidaan vaikuttaa päihteiden käyttäjien kokoontumispaikkoihin, rikostilaisuuksien syntymiseen ja ohjata ihmisten käyttäytymistä (kaavoitus, valaistuksesta huolehtiminen). Esimerkiksi turvalliselta tuntuva ympäristö lisää ihmisten luottamusta toisiinsa ja kannustaa heitä käyttämään julkista tilaa, mikä parantaa turvallisuutta entisestään. Sivistyksen toimiala on ensisijaisesti se, joka voi olla edistämässä lasten, nuorten, perheiden ja kaikkien ikäryhmien tietoisuutta päihteiden haitoista ja niiden ennaltaehkäisystä.

4. Ulvilan ehkäisevän päihdetyön tavoitteet, keskeisimmät kehittämiskohteet ja toimenpiteet vuosille 2025–2029

Ehkäisevän päihdetyön (ept) suunnitelman tavoitteita tukevat Ulvilan kaupunkistrategia 2030 tavoitteet. Yhteisenä päämääränä on, että terveelliset elintavat ja mielen hyvinvointi vahvistuvat kaikissa ikäryhmissä valtuustokauden 2025–2029 aikana.

Strategiset tavoitteet:

- Onnelliset ja osaavat lapset ja nuoret
- Terveet ja liikkuvat kuntalaiset

Ept johtamisen tavoitteet

Uvilan kaupungin monialainen työryhmä valitsi johtamisen kypsyysanalyysin tuloksista ehkäisevän päihdetyön johtamiselle seuraavat tavoitteet ja niille tavoiteltavan tason (Kuva 10. punaisella).

1. Strateginen orientaatio	2. Tavoitteiden täsmällisyys ja mitattavuus	3. Osallisuus toimintaa ohjaavan suunnitelman laadinnassa	5. Tiedolla johtaminen	6. Resursointi	7. Seuranta, arviointi ja raportointi
NYT(2025) Alkava	Alkava	Kehittyvä	Kehittyvä	Alkava	Alkava
Tavoite (2029) Hyvä	HYVÄ	HYVÄ	HYVÄ	KEHITTYVÄ/HYVÄ	HYVÄ

Kuva 10. Ehkäisevän päihdetyön johtamisen nykytila tavoiteltava taso.

Valitut ept :n johtamisen tavoitteet:

1. Ept:lle on tehty valtuustokauden ajaksi toiminnalliset kehittämiskohteet, ja ne perustuvat tietoon kunnan päihdetilanteesta (Strateginen orientaatio).
2. Tavoitteet ovat täsmällisiä ja mitattavia.
3. Tavoitellun toiminnan toteutumista seurataan vuosittaisella raportilla osana hyvinvointikertomuksen vuosiraporttia ja toimintaa tarkennetaan tarvittaessa (seuranta, arviointi ja raportointi).

Ept työn johtamisen tavoitteiden saavuttamiseksi valittiin neljä toiminnallista kehittämiskohdetta ja niihin toimenpiteet, kohderyhmä, vastuutaho ja aikataulu mittareineen. Taulukossa (Kuva 9.)

Toiminnalliset tavoitteet:

1. Ehkäisevä päihdevalistus (ept) aloitetaan kouluissa jo ala-asteikäisille.
2. Nuorison yksinäisyyden ehkäisy ja yhteisöllisyyden lisääminen.
3. Jokaisella lapsella on jokin harrastus.
4. Lisätään aikuisille valistusta päihteistä.

Kuva 9. Keskeiset kehittämiskohteet.

Kehittämiskohde Ehkäisevä päihdetyö (ept)	Konkreettiset toimenpiteet	Kohderyhmä	Vastuu- ja koordinointitahot	Aikataulu	Seuranta ja arviointi - hv-kertomuksen vuosiraportissa
1. Ept-valistus aloitetaan kouluissa jo ala-asteikäisille	Kampanjoita, luennoitsijoita, kouluissa ympäristöopin tunneilla enemmän tietoa päihteistä ja niiden vaikutuksista	5. luokkalaisista lähtien kaikille vuosiluokille	Nuoriso- ja vapaa- aikapalvelut, koulut	2025–2029	1. Toteutuneet tapahtumat ja luentoihin käytetty aika. 2. Kouluterveyskysely.
2. Nuorison yksinäisyyden ehkäisy ja yhteisöllisyyden lisääminen	Työpajatoiminnan, nuoriso- ohjauksen, nuorisotilatoiminnan kehittäminen palvelumuotoilun keinoin. Yökahvilat nuorille. Matalankynnyksen palvelut yhteen paikkaan Olohuoneelle. Kouluissa kiusaamiseen ja syrjintään puuttumisen tehostaminen.	Nuoret, nuoret aikuiset	Nuoriso- ja vapaa- aikapalvelut, koulut	2025–2029	1. Toteutuneet käynnit ja käyntimäärät 2. Kouluterveyskysely, indikaattorit liittyen yksinäisyyden kokemiseen
3. Jokaisella lapsella on jokin harrastus	Turvalliset ja hoidetut liikuntapaikat ja muut harrastuspaikat ovat lähellä asutusta. SuomiHarrastus- mallin toiminta aktiivisena.	Ulvilan lapset ja nuoret	Nuoriso- ja vapaa- aikapalvelut, kulttuuripalvelut, yhdistykset	2025–2029	1. Kouluterveyskysely, 2. TEA-viisari, -indikaattoritieto Harrastamisen tarjonta (seurat, kaupunki).
4. Aikuisten ept - valistus	Kampanjoita kohdennetusti (työikäiset, ikääntyvät) luennoitsijoita (kansalaisopisto, Mieli ry jne.), elintapaohjaus.	Koko aikuisväestö	Sivistyksen toimiala, vapaa-aikaohjaaja, hyvinvointikoordinaattori, olohuoneen toimijat, kulttuuritoimi, yhdistykset	2025–2029	Toteutuneet tapahtumat ja kampanjat, -hv-alueen ja muut indikaattoritiedot Ulvilan väestöstä liittyen päihteisiin (rikollisuus, alkoholin ostot)

Ept-suunnitelman hyväksyntä ja seuranta:

Tämän ehkäisevän päihdetyönsuunnitelman laadintavastuu on ollut HYVE-työryhmällä ja se on käsitelty ehkäisevän päihdetyön monialaisessa työryhmässä, jossa on ollut Satakunnan hyvinvointialueen eri ikäryhmien ja palveluiden edustajia, Ulvilan kaupungin erityisnuorisotyöntekijä ja työhönvalmentaja, kommentit on saatu myös poliisilta. Suunnitelman hyväksyy sivistyslautakunta. Hyväksynnän jälkeen se annetaan tiedoksi kaupunginhallitukselle ja valtuustolle.

Kaikkien asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan niille asetettujen mittareiden avulla ja arvioidaan vuosittain tehtävässä Hyvinvointikertomuksen raportissa. Lisäksi johtamisen tavoitteiden toteutumista arvioidaan seuraavassa Satakunnan hyvinvointialueen Ehkäisevän päihdetyön kypsyysanalyysissä ja tavoitellaan arvoa HYVÄ kaikissa valituissa osa-alueissa. Jotta tavoitteet saavutetaan, vaatii se moniammatillista yhteistyötä ja eri tahojen osallistumista. Pääasiallinen ehkäisevää päihdetyötä toteuttava taho Ulvilan kaupungilla on sivistyksen toimiala kaikissa ikäryhmissä.

5. Viestintä

Ulvilan kaupunki toteuttaa strategialähtöisesti kaikessa toiminnassaan tämän ept-suunnitelman tavoitteita ja edistää niiden tunnettavuutta yrityksissä, yhdistyksissä ja järjestöissä sekä kaikkien ulvilalaisten keskuudessa.

Ehkäisevän päihdetyön viestintä on monimuotoista ja tavoitteellista tiedonvälitystä, jolla edistetään terveyttä ja hyvinvointia vähentämällä päihde-, nikotiini- ja rahapelihaittoja. Keskeisiä viestinnän kohteita ovat esimerkiksi nuoret, vanhemmat ja koko yhteisö. Viestintä voi sisältää kampanjoita, tietojen levittämistä haitoista, vaihtoehtoista ja terveellisistä elämäntavoista sekä verkostoitumista alan toimijoiden kanssa. Viestinnän tulee perustua luotettavaan tietoon ja kohderyhmän tuntemukseen. Ajanviettomahdollisuuksista viestittäminen voi edistää harrastusten pariin löytämistä ja yksinäisyyden torjunnassa. Tämä viesti voidaan toteuttaa esimerkiksi jakamalla joka kotiin kaupungin toimesta tiedotelehtisen koasioista.

Viestittäessä päihteistä, on tärkeää käyttää virallisia ja neutraaleja nimityksiä. Katukauppanimitykset voivat hämärtää eri aineiden aiheuttamia vakavia riskejä ja mahdollisesti jopa normalisoida käyttöä. Ei käytetä päihteiden lempinimiä vaan viitataan aina niiden virallisiin nimiin (esim. amfetamiini, MDMA(ekstaasi) ja alfa-PVP).

Sivistyslautakunnan hyväksynnän jälkeen Ulvilan ehkäisevän päihdetyön suunnitelma julkaistaan Ulvilan kaupungin verkkosivuilla ”Palvelut ja asuminen/Asukkaiden hyvinvointi” kohdassa. Lisäksi suunnitelmasta viestitään kaupungin laajassa johtoryhmässä ja esimiesten toimesta kaupungin toimialoilla. Tärkeää viestittäessä päihteettömyyden edistämisestä on tehdä myös yhteistyötä muiden toimijoiden, kuten muiden ammattilaisten, järjestöjen ja median kanssa.

Kypsyysanalyysin osa-alueet: versio 2

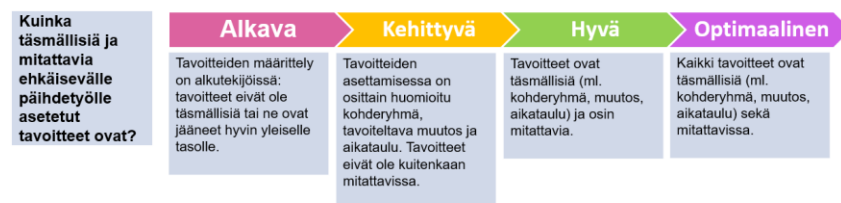
- 1) Strateginen orientaatio
- 2) Tavoitteiden täsmällisyys ja mitattavuus
- 3) Osallisuus toimintaa ohjaavan suunnitelman laadinnassa
- 4) Yhteistyö ja kumppanuudet
- 5) Eriarvoisuuden huomiointi
- 6) Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen
- 7) Tiedolla johtaminen
- 8) Resursointi
- 9) Seuranta, arviointi ja raportointi

Soveltaen: Harju-Kivinen, Rajja (2021). Ehkäisevän päihdetyön tiedolla johtamisen hanke (EPTT), Keski-Suomen sairaanhoitopiiri.

Osa-alue 1. Strateginen orientaatio

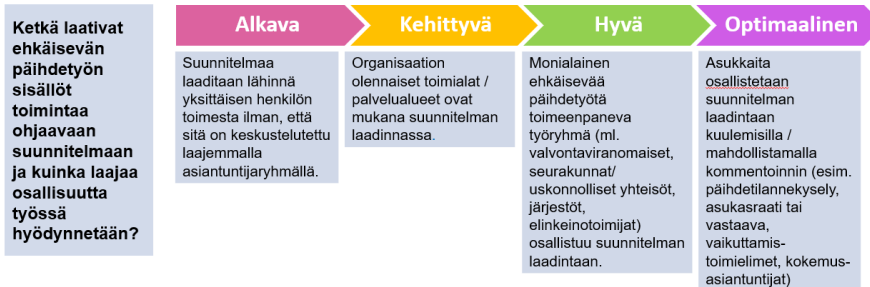
Osa-alue 2. Tavoitteiden täsmällisyys* ja mitattavuus

* Täsmällisellä tavoitteella tarkoitetaan, että se on selkeästi määritelty, riittävän konkreettinen, sidottu aikaan ja saavutettavissa oleva, eli realistinen. Tavoite voi koskea tiettyä toimintaa, tuotosta tai niiden aikaansaamaa muutosta. Liian yleisellä tasolla muotoiltua tavoitetta (esim. "syrjäytymisen vähenee") on vaikea, ellei mahdoton arvioida, joten se kannattaa jakaa pienemmiksi osatavoitteiksi. Tavoitetta voi täsmentää miettimällä sille kohderyhmät, ja välttämällä usean eri asian niputtamista samaan tavoitteeseen. Tavoitteen sijaan tarvekuvausta voi hyödyntää ilmion ja sen yhteyksien kuvaamiseen. Tavoitteen täsmällisyys helpottaa sen mittaamista, eli sitä miten haluttuja tuloksia ja vaikutuksia voidaan saada näkyväksi, eli millaista tiedonkeruuta ja mittareita tarvitaan.

Soveltaen: Harju-Kivinen, Rajja (2021). Ehkäisevän päihdetyön tiedolla johtamisen hanke (EPTT), Keski-Suomen sairaanhoitopiiri.

Osa-alue 3. Osallisuus toimintaa ohjaavan suunnitelman* laadinnassa

Osa-alue 3. Osallisuus toimintaa ohjaavan suunnitelman* laadinnassa

* esim. hyvinvointikertomus- ja suunnitelma tai erillinen EPT-suunnitelma tai vastaava.

Osa-alue 4. Yhteistyö ja kumppanuudet

Osa-alue 4. Yhteistyö ja kumppanuudet

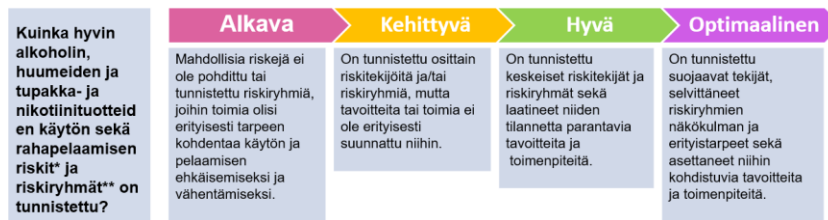

Osa-alue 5. Eriarvoisuuden* huomiointi

Eriarvoisuus voi liittyä esim. sosiaaliseen tai taloudelliseen tilanteeseen, terveyteen, kouluttautumismahdollisuuksiin, kulttuuriin, skontoon, ikään, sukupuoleen, työmarkkinoihin, kaupungistumiseen, ympäristötekijöihin ja toimintamahdollisuuksiin.

Osa-alue 6. Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen

* Riskillä tarkoitetaan niiden mahdollisuuksien huomioimista, että jokin haitallinen seuraus esimerkiksi päihteiden ja tupakka- ja nikotiini tuotteiden käytön tai rahapelaamisen vuoksi toteutuu.

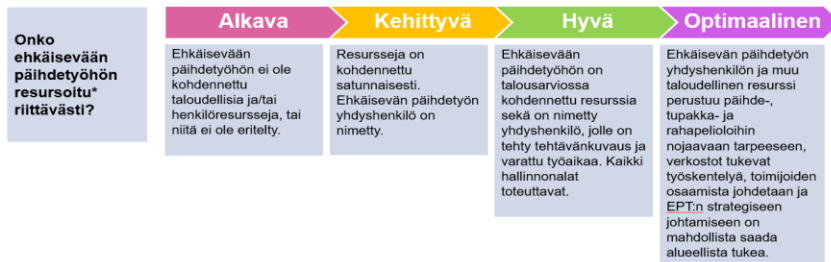
** Riskiryhmillä tarkoitetaan haavoittuvia ryhmiä, joilla on kohonnut riski esimerkiksi aloittaa päihteiden tai tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttöä tai rahapelaaminen tai joilla on kohonnut riski kokea niistä aiheutuvia haittoja.

Osa-alue 7. Tiedolla johtaminen

* Tiedolla tarkoitetaan tietoa kunnan päihde-, tupakka- ja rahapelioloista (ml. kokemustieto, mahdolliset hiljaiset signaalit) sekä tutkittua tietoa toimivaksi ja hyviksi todetuista ehkäisevän päihdetyön menetelmistä ja osaavista ammattilaisista.

Osa-alue 8. Resursointi

* Resursointi pitää sisällään käytettävissä olevan työajan, toimintarahat ja verkostot ja ammatillaiset sekä niiden osaamisen. Sen riittävyyteen vaikuttaa mm. päihde-, tupakka- ja rahapelioloihin liittyvä tarve, työlle asetetut tavoitteet sekä asukas- ja asiakasmäärä.

Ehkäisytöimintaan esimerkkejä

LIITE 2

Lähde: Satakunnan hyvinvointialueen nuorten päihdekyselyn tekoälyavusteinen analyysi nuorten avoimista vastauksista kysymykseen "Mitä kannattaisi tehdä, että lapset ja nuoret eivät kokeilisi tai alkaisi käyttää alkoholia, tupakkaa, nikotiinituotteita tai huumausaineita? Kenen pitäisi tehdä jotain? Kerro jotain esimerkkejä, mitä pitäisi tehdä tai mikä auttaisi."

1. Sosiaalinen paine

- **Ryhmäpaineen vähentäminen:** Nuorten tulisi oppia sanomaan ei ja valitsemaan ystävänsä huolellisesti.
- **Positiivisten roolimallien esittely:** Esimerkiksi urheilijat tai muut julkisuuden henkilöt, jotka eivät käytä päihteitä.

Suora sitaatti: "Ettei ole semmoisen/semmoisten kavereitten kanssa tekemisissä, koska sitten itsekin saattaa tehdä mieli testata."

2. Mielenterveys

- **Mielenterveyspalveluiden parantaminen:** Tarjota enemmän tukea ja resursseja nuorten mielenterveyden hoitoon.
- **Avoin keskustelu:** Kannustaa nuoria puhumaan tunteistaan ja ongelmistaan luotettavien aikuisten kanssa.

Suora sitaatti: "Parantaa ihmisten mielenterveyttä."

3. Tietämättömyys ja väärinkäsitykset

- **Tietoisuuden lisääminen:** Järjestää kouluissa ja yhteisöissä luentoja ja kampanjoita päihteiden vaaroista.
- **Konkreettiset esimerkit:** Näyttää nuorille, mitä päihteiden käyttö voi aiheuttaa terveydelle ja elämälle.

Suora sitaatti: "Kertoa enemmän niitten vaaroista eikä vain ihailla sitä ,kuinka vähän siitä puhutaan."

4. Perhe ja kotiolot

- **Vanhempien rooli:** Vanhempien tulisi olla esimerkkinä ja keskustella avoimesti päihteiden vaaroista.
- **Perheen tuki:** Tarjota perheille resursseja ja tukea, jotta he voivat auttaa lapsiaan pysymään erossa päihteistä.

Suora sitaatti: "Vanhempien pitäisi puuttua asiaan ja valistaa."

5. Vapaa-ajanvietto ja ympäristö

- **Harrastusmahdollisuudet:** Tarjota nuorille enemmän terveellisiä ja kiinnostavia vapaa-ajanviettomahdollisuuksia.
- **Turvalliset tilat:** Luoda turvallisia tiloja, joissa nuoret voivat viettää aikaa ilman päihteiden käyttöä.

Suora sitaatti: "Tarjota nuorille enemmän tekemistä ja tiloja, jossa voisi viettää aikaa."

6. Valvonta ja rangaistukset

- **Tiukempi valvonta:** Lisää valvontaa kouluissa ja julkisilla paikoilla, jotta päihteiden käyttö voidaan estää.
- **Rangaistukset:** Kovemmat rangaistukset päihteiden myymisestä ja käytöstä alaikäisille.

Suora sitaatti: "Pitäisi tehdä ratsioita esim. kouluihin ja tutkia oppilaiden reput mahdollisten huumausaineiden kannalta."

7. Koulutus ja tietoisuuden lisääminen

- **Koulutusohjelmat:** Järjestää säännöllisiä koulutuksia ja tietoisuuksia päihteiden vaaroista.
- **Yhteistyö asiantuntijoiden kanssa:** Kutsua asiantuntijoita ja entisiä päihteiden käyttäjiä kertomaan kokemuksistaan.

Suora sitaatti: "Koulussa pitäisi kertoa alkoholin, huumeiden ja tupakan vaaroista."

Nuorten osallistumistavat

1. Tietoisuuden lisääminen

- **Kampanjat ja tapahtumat:** Nuoret voivat järjestää tai osallistua kampanjoihin ja tapahtumiin, jotka keskittyvät päihteiden käytön vaaroihin ja ehkäisyyn.
- **Sosiaalinen media:** Käyttämällä sosiaalista mediaa nuoret voivat jakaa tietoa ja kokemuksiaan päihteiden käytön vaaroista ja kannustaa muita pysymään erossa päihteistä.

Suora sitaatti: "Netissä voisi olla esim.: videoita/tekstejä, joissa kerrotaisiin näiden tuotteiden haittoista niin nuoret näkisivät netissä, ettei niitä kannata kokeilla."

2. Vertaisryhmät ja tuki

- **Vertaisryhmät:** Nuoret voivat perustaa tai liittyä vertaisryhmiin, joissa he voivat keskustella päihteiden käytöstä ja tukea toisiaan pysymään erossa päihteistä.
- **Tukihenkilöt:** Toimia tukihenkilöinä toisille nuorille, jotka kamppailevat päihteiden käytön kanssa.

Suora sitaatti: "Jonkinlainen vertaistuki."

3. Koulutus ja valistus

- **Koulutustilaisuuudet:** Nuoret voivat osallistua koulutustilaisuuksiin ja jakaa oppimaansa tietoa muille nuorille.
- **Esimerkkien jakaminen:** Kertoa omista kokemuksistaan ja siitä, miten ovat onnistuneet pysymään erossa päihteistä.

Suora sitaatti: "Koulussa pitäisi kertoa alkoholin, huumeiden ja tupakan vaaroista."

Suora sitaatti: "Ihan sama mitä mediassa tai muualla toimitetaan, ajattelee silti valtaosa nuorista, että esim. alkoholin käyttö ja vape on "cool" ja hauskaa esim. Bilettämisen yhteydessä. Ehkä voisi mainostaa jotain haittoja ja kohdentaa mainontaa paremmin nuorille. Ottakaa valistuksen suunnitteluun joku nuori, niin ei tulisi sellaisia selkeästi jonkun keski-ikäisen Annelin saarna mainoksia tupakan haitoista, kun ei niitä kukaan ikinä ota tosissaan."

4. Yhteistyö aikuisten kanssa

- **Yhteistyö vanhempien ja opettajien kanssa:** Nuoret voivat tehdä yhteistyötä vanhempien, opettajien ja muiden aikuisten kanssa kehittääkseen ja toteuttaakseen ehkäisytöitä.
- **Osallistuminen päätöksentekoon:** Nuoret voivat osallistua koulun tai yhteisön päätöksentekoon liittyen päihteiden käytön ehkäisyyn.

Suora sitaatti: "Vanhempien pitäisi puuttua asiaan ja valistaa."

5. Esimerkin näyttäminen

- **Positiivinen roolimalli:** Nuoret voivat toimia positiivisina roolimalleina ja näyttää esimerkiksi terveellisistä elämäntavoista.
- **Ryhmäpaineen vastustaminen:** Osoittaa, että on mahdollista sanoa ei päihteille ja silti olla osa ryhmää.

Suora sitaatti: "Ettei ole semmoisen/semmoisten kavereitten kanssa tekemisissä, koska sitten itsekin saattaa tehdä mieli testata."

Yhteenvedo

Nuorten aktiivinen osallistuminen ehkäisytöimiin voi olla erittäin tehokasta. He voivat lisätä tietoisuutta, tarjota vertaistukea, osallistua koulutukseen, tehdä yhteistyötä aikuisten kanssa ja toimia positiivisina roolimalleina. Näiden toimien avulla nuoret voivat vaikuttaa merkittävästi päihteiden käytön vähentämiseen omassa yhteisössään. Tärkeintä on yhdistää eri toimijoiden, kuten perheiden, koulujen ja yhteisöjen, voimavarat ja tarjota nuorille tarvittavaa tukea ja tietoa.

Kansainvälisiä esimerkkejä onnistuneista kampanjoista, jotka ovat keskittyneet nuorten päihteiden käytön ehkäisyyn:

1. Drug-Free Because YOU CARE

- **Kohderyhmä:** Lukiolaiset
- **Toteuttajat:** CTAD Coalition & Delta Youth Advisory Board
- **Media:** Julisteet, digitaaliset näytöt
- **Kuvaus:** Kampanja korostaa nuorten arvoja ja kehityksellisiä vahvuuksia, kuten ystävien tukemista, tavoitteiden saavuttamista ja rehellisyyttä. Jokainen juliste sisältää QR-koodin, joka ohjaa nuoret tukipalveluihin ja vinkkilinjoihin

2. MOST OF YOU

- **Kohderyhmä:** Lukiolaiset
- **Toteuttajat:** CTAD Coalition & Delta Youth Advisory Board
- **Media:** Julisteet, digitaaliset näytöt
- **Kuvaus:** Kampanja tuo esiin syitä, miksi nuoret päättävät olla käyttämättä alkoholia tai marihuanaa. Syitä ovat muun muassa terveyden ylläpitäminen, lain noudattaminen ja esikuvana toimiminen. Kampanja sisältää myös tilastoja, jotka osoittavat, että suurin osa nuorista on päihteettömiä.

3. LifeSkills Training

- **Kohderyhmä:** Yläkoululaiset ja lukiolaiset
- **Toteuttajat:** Botvin LifeSkills Training